

Bakalářská práce

Nová náboženská hnutí s asijskými kořeny v Libereckém kraji a jejich postoj k registraci státem

Studijní program:

B0532A330022 Aplikovaná geografie

Autor práce:

Tereza Havelková

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Martin Fárek, Ph.D.

Katedra geografie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Nová náboženská hnutí s asijskými kořeny v Libereckém kraji a jejich postoj k registraci státem

<i>Jméno a příjmení:</i>	Tereza Havelková
<i>Osobní číslo:</i>	P21000636
<i>Studijní program:</i>	B0532A330022 Aplikovaná geografie
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra geografie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cílem práce bude zjištění postojů vybraných skupin s asijskými kořeny ke státní registraci náboženských organizací. Konkrétně se bude jednat o Buddhismus Diamantové cesty, ISKCON, skupiny Jóga v denním životě, Buddha Mangala, Zenové školy Kwan Um a další. V návaznosti na výzkumy školitele se autorka v teoretické části bude zabývat problematikou vymezení hinduismu a buddhismu, protože ty představují základní rámec identifikace vybraných skupin jako náboženských. Práce bude navazovat zejména na debatu otevřenou v českém prostředí doc. Fárkem a dr. Boháčem. Z teoretické části vyjdou okruhy otázek pro dotazníkové šetření a polostrukturované rozhovory s představiteli vybraných skupin. Výzkum bude omezen na Liberecký kraj. Text práce bude doplněn mapami, tabulkami a schémata, které zachytí co nejlépe aktuální situaci nových náboženských hnutí s asijskými kořeny v regionu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

- BUBÍK, Tomáš. *Základy religionistiky: světová náboženství, nová náboženská hnutí a religionistika : studijní texty pro pedagogy*. Vyd. 2. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-288-4.
- FÁREK, Martin. *Indie očima Evropanů: konceptualizace náboženství v teologii a orientalistice*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2494-5.
- VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007. Beletrie (Beta Books). ISBN 978-80-86851-64-8.
- GALBIATI, Enrico a Filippo SERAFINI. *Historický atlas Bible*. Přeložil Ladislav HERYÁN, přeložil Jana GRUBEROVÁ. V Praze: Vyšehrad, 2021. ISBN 978-80-7601-362-9.
- Velký atlas světa*. 6. přeprac. vyd. Praha: Kartografie, 1997. ISBN 80-7011-514-9.
- KONG, L. (1990). Geography and religion: trends and prospects. *Progress in Human Geography*, 14(3), 355–371.
- FÁREK, Martin a ČERNÁ, Zuzana (2019). *Humova teorie původu náboženství a osvěcenská hodnocení orientálních kultur: Co učíme naše středoškoláky?*
- LUŽNÝ, Dušan. Antikultovní hnutí.: Otázka nebezpečnosti nových náboženských hnutí a metody akademického studia náboženství. *Religio*. 1996. ISSN 1210-3640.
- HODGEN, M. T. (1954). *Sebastian Muenster (1489-1552): A Sixteenth-Century Ethnographer*. *Osiris*, 11, 504–529.
- DEÁK, Dušan, et al. (edit.): *Alternativa, životný štýl, identita? Niekoľko pohľadov na súčasnú slovenskú spoločnosť*. Čadca, Magma 2010. ISBN 978-80-89172-14-6.
- FÁREK, Martin and BOHÁČ, Artur: Asian NRMs in the Czech Republic: Consequences of Their Recognition by State in the Era of Religious Freedom, *Interdisciplinary Journal for Religion and Transformation in Contemporary Society*, Brill, 9.1 (2023), pp. 1-29, DOI: 10.30965/23642807-bja10075
- FÁREK, Martin: *Indie očima Evropanů: konceptualizace náboženství v teologii a orientalistice*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum 2014. ISBN 978-80-246-2494-5.
- HAY, Iain and COPE, Meghan (eds.): *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Oxford, Oxford University Press 2021. ISBN 0-19-555079-X
- HONZÍK, Jan: *Jednota v rozmanitosti. Buddhismus v České republice*. Praha, DharmaGaia 2010. ISBN 978-80-7436-006-0.
- KONG, Lilly: Geography and religion: trends and prospects, *Progress in Human Geography*, 14.3 (1990), pp. 355–371.
- ŠTAMPACH, Ivan O.: *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*. Praha, Vyšehrad 2010. ISBN 978-80-7429-060-2.
- VOJTÍŠEK, Zdeněk: *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha, Beta Books 2007. ISBN 978-80-86851-64-8.

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Martin Fárek, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání práce:

9. června 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. Mgr. Hynek Böhm, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 3. března 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Anotace

Hlavním cílem bakalářské práce je zjištění postojů vybraných skupin s asijskými kořeny z Libereckého kraje ke státní registraci jako náboženských společností. Bakalářské práce se věnuje rozdílnosti v otázce náboženství Západního a Východního pohledu, která může následně ovlivňovat statistické šetření sčítání lidu a důležitost geografie náboženství, jež hraje neodmyslitelnou roli, nejen ve sčítání lidu. Bakalářská práce obecně představuje skupiny s asijskými kořeny, které se vyskytují v Libereckém kraji a byly vybrány k dotazníkovému šetření a doplňujícím polostrukturovaným rozhovorům s členy skupin.

Klíčová slova: náboženství, hinduismus, buddhismus, nová náboženská hnutí, geografie náboženství

Annotation

The main objective of the bachelor's thesis is to determine the attitudes of selected groups with Asian roots from the Liberec Region towards state registration as religious societies. The thesis explores the differences in the perception of religion from Western and Eastern perspectives, which can influence statistical census surveys and the significance of the geography of religion, playing an essential role not only in the census. It generally introduces groups with Asian roots in the Liberec Region selected for questionnaire surveys and supplementary semi-structured interviews with group members.

KEYWORDS: religion, hinduism, buddhism, New Religion Movements, geography of religion

Poděkování

Především bych ráda poděkovat vedoucímu práce doc. Mgr. Martinu Fárkovi Ph.D. za trpělivost, cenné rady a pomoc během psaní této práce. Také bych chtěla poděkovat všem respondentům a Jiřímu Hazlbauerovi za informačně nápomocný rozhovor. A v neposlední řadě Kateřině Hamplové za cenné informace ke sčítání lidu.

Obsah

Úvod.....	8
1 Geografické studium náboženství.....	10
2 Problémy s hledáním náboženství v Asii.....	13
3 Studium tzv. nových náboženských hnutí s asijskými kořeny.....	16
3. 1 Théravádový buddhismus.....	16
3. 1. 1 Bodhi Liberec.....	17
3. 1. 2 Buddha Mangala.....	17
3. 2 Východní buddhismus a zen.....	17
3. 2. 1 Zenová škola Kwan Um.....	18
3. 3 Tibetský buddhismus.....	18
3. 3. 1 Rabten Čhödaring, centrum pro tibetská buddhistická studia v Liberci.....	18
3. 3. 2 Buddhismus diamantové cesty linie Karma Kagjü.....	19
3. 4 Český svaz Jóga v denním životě.....	19
3. 5 Sahadža jóga.....	20
3. 6 Hnutí Haré Kršna, Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny.....	20
4 Náboženství ve sčítání lidu, domů a bytů.....	22
4. 1 Skupiny asijského původu v Libereckém kraji.....	24
5 Postoj vybraných skupin k registraci jako náboženské organizaci.....	26
5. 1 Postoje členů registrovaných skupin v dotazníkovém šetření.....	27
5. 1. 1 Postoje členů registrovaných skupin v polostrukturovaném rozhovoru.....	28
5. 2 Postoje členů neregistrovaných skupin v dotazníkovém šetření.....	29
5. 2. 1 Postoje členů neregistrovaných skupin v polostrukturovaném rozhovoru.....	30
Vyhodnocení výsledků praktické části.....	33
Závěr.....	34

Zdroje.....	36
Přílohy.....	39
Rozhovor č. 1 Višva Nirmala Dharma/ Sahadža jóga.....	39
Rozhovor č. 2 Kwan Um.....	41

Seznam obrázků

Obrázek 1: Věřící obyvatelstvo ve správních obvodech ORP a krajích 2021, zdroj: ČSÚ, 2021.....24

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet lidí bez specifikace náboženství v Libereckém kraji, zdroj: ČSÚ, 2021.....24

Tabulka 2: Počet přihlášených členů asijských skupin registrované jako náboženské společnosti v Libereckem kraji, zdroj: ČSÚ, 2021.....25

Tabulka 3: Počet přihlášených členů asijských skupin registrované jako náboženské společnosti v Česku, zdroj: ČSÚ.....25

Seznam použitých zkratk

BDC – Buddhismu diamantové cesty

ČHS – České hinduistické společenství

ČSÚ – Český statistický úřad

ISKCON – International Society for Krishna Consciousness

MK ČR – Ministerstvo kultury České republiky

NNH – Nová náboženská hnutí

SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů

VND – Višva Nirmala Dharma

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou chápání hinduismu a buddhismu, jež jsou často označovány za náboženství, ale nelze je jednoduše zařadit do tradičních kategorií náboženství, jak je známe na Západě. Téma bakalářské práce jsem si vybrala, protože mě zaujala odlišnost porozumění hinduismu a buddhismu z pohledu „křesťanského“ Západu a z pohledu Východu a také z hlediska jejich vzniku. V bakalářské práci budu zmiňovat „Západ“, do kterého zahrnuji především evropskou a americkou část světa, naproti tomu u „Východu“ zahrnuji východní, jihovýchodní a jižní Asii. V práci jsem čerpala z odborných knih a článků od autorů, kteří se věnují asijským náboženstvím a jejich problematice v Západním světě, dále od odborníků věnující se geografickému studiu náboženství.

Hlavním cílem této práce je zjištění postojů vybraných skupin s asijskými kořeny ke státní registraci náboženských organizací, které se vyskytují v Libereckém kraji. Konkrétně se jedná o skupiny Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü, Zenové školy Kwan Um, Rabten Čhödarling, bodhi Liberec, Buddha Mangala, Sahadža jóga, ISKCON a Jóga v denním životě.

Kapitola o geografii náboženství se zaměřuje na vědecké zkoumání náboženství z pohledu geografie, její přínos a postupný vývoj. Geografie náboženství čerpá z více vědeckých oblastí, bez kterých by se sama neobešla, jako je religionistika, historie, filozofie, sociologie a antropologie. Geografie náboženství má možnost poskytovat komplexní pochopení, jak náboženství ovlivňuje a formuje lidský život a společnost na globální i lokální úrovni. Studování, jak a proč se náboženské skupiny stěhují, může například poskytovat důležité informace o migraci a demografických změnách. Historie, současnost a budoucnost nám ukazuje, čeho všeho jsou lidé schopni pro náboženství. Sám obor geografie náboženství nedokáže řešit problémy, ale dokáže nabídnout analýzu, která může pomoci řešit sociální, kulturní, politické či environmentální výzvy.

V následující kapitole je analyzován buddhismus a hinduismus, a jak Západ ovlivnil jejich smysl. V této kapitole bude popsáno, v čem spočívají potíže západního vysvětlování asijských tradic, když stále hinduismus a buddhismu vnímáme jako jednotné náboženství či filozofické náboženství.

Kapitola o nových náboženských hnutích s asijskými kořeny popisuje vybraná hnutí, která působí v Libereckém kraji a vychází z buddhismu nebo hinduismu. Informace o jednotlivých skupinách vychází převážně z oficiálních internetových webů daných skupin

a knihy Jednota v rozmanitosti: buddhismus v České republice od Jana Honzíka. Tato kniha je přínosná a odlišná od ostatních hlavně tím, že Honzík vedl rozhovor se skupinami, které měly možnost popsat samy sebe. Knihu také doplnil rozhovory s většinou nejvyšších autorit konkrétních skupin. Debatu, o nových náboženských hnutích s asijskými kořeny v Česku, a jak legislativa ovlivňuje tato náboženská hnutí, již otevřeli Martin Fárek a Artur Boháč ve svém článku Asian NRMs in the Czech Republic: Consequences of Their Recognition by State in the Era of Religious Freedom (Fárek, Boháč, 2023).

Kapitola o sčítání lidu se zaměřuje na vývoj buddhistických a hinduistických skupin v Česku a Libereckém kraji, které jsou registrované jako náboženská společnost, jak se postupně měnil počet vyznavačů během sčítání od roku 2001–2021 a z jakého důvodu mohly být tak výrazné odchylky. Dále počet věřících v Libereckém kraji a jakou možnost ve formuláři lidé nejčastěji vyplňují.

Poslední kapitola zkoumá jaký je postoj vybraných skupin s asijskými kořeny z Libereckého kraje ke státní registraci jako náboženské společnosti, informace budou zjišťovány od členů skupin pomocí dotazníkového šetření a doplňovat jej bude polostrukturovaný rozhovor. Cílem těchto metod je zkoumat, jaké konkrétní problémy se v vyskytují

1 Geografické studium náboženství

Náboženství je široce chápáno jako proces šíření myšlenek spojených s životním stylem a způsobem vnímání světa. Pro mnoho lidí je náboženství klíčovým prvkem identity, určuje jejich identitu a pohled na svět. Je zřejmé, že náboženství má vliv na životy a chování miliard lidí po celém světě. S ohledem na to, že náboženství je propojeno s prakticky všemi aspekty lidské kultury a sociálních systémů, studium geografie víry vyžaduje porozumění klíčovým faktorům, jako je kultura a společnost, které na ně má vliv (Nishani Fernando, 2020).

Geografie a náboženství mohou společně tvořit podstatný předmět výzkumu. I když se o náboženskou problematiku zajímalo čím dál více badatelů, výzkumy obvykle pokračovaly v oblastech jako historie, religionistika, sociologie, filozofie či antropologie. Geografové zkoumají, jak náboženství formuje a je formováno geografickými kontexty v průběhu dějin. Dále často poukazují na starověké řecké kořeny geografie jako na příklad, že vztah mezi náboženstvím a geografii není novinkou, ale že oba tyto obory mají od starověku zvláštní propojení. Je rozdíl mezi geografii náboženství a církevní geografii, geografie náboženství je vědecký obor zabývající se prostorovými aspekty náboženství obecně, bez ohledu na konkrétní církevní organizace. Například raní řečtí geografové integrovali kosmologické a náboženské myšlenky do svých map a světónázorů. V souladu s vývojem kulturní geografie zkoumali, jak se náboženský symbolismus, konflikty a identita prostorově projevují. Dále, jak náboženská přesvědčení a praktiky ovlivňují postoje k životnímu prostředí a úsilí o ochranu přírody (Kong, 1990).

Ke geografii náboženství neodmyslitelně patří také tvorba map. V dnešní době máme náboženskou mapu světa, která ovšem není zcela přesná, při tvorbě náboženské mapy světa se běžně používá jednotná barva pro každý stát na mapě kvůli přehlednosti. Ovšem například v Saudské Arábii je převažujícím náboženstvím sunnitský Islám, tudíž zde by byla jednotná barva poměrně příhodná. Kdežto v zemích, které jsou nábožensky rozmanité se barva určuje podle nejsilněji zastoupeného náboženství, což vůbec nemusí představovat ani polovina obyvatel. V případě náboženské mapy Evropy, lze barevně odlišit konkrétní regiony či náboženské vyznání, pokud bude mapa zobrazena ve velkém měřítku. Při používání malých měřítek dochází ke zkreslení regionů převládajícího náboženství (Štampach, 2010, str. 27-29). V 16. a 17. století církevní geografie představovala mapování prostorového postupu křesťanství ve světě. Mapování získalo silnou podporu od křesťanských církví, aby se křesťanská víra co nejvíce šířila. V průběhu poloviny 17. století vznikl další druh církevní

geografie, byly snahy o popsání sfér vlivu jiných náboženství, zprvu to vypadalo, že se geografie odděluje od čistě křesťanského zaměření a získává tak vyváženější pozici, kdy se poprvé věnuje i jiným náboženstvím. Nicméně hlavním cílem bylo zjistit, jaká náboženství křesťanští misionáři nacházejí v různých částech světa a jak probíhají misie mezi nimi. Příroda byla chápána jako systém, který byl stvořen Bohem pro dobro všeho života. Vědci s fyziko-teologickým přístupem zastávali myšlenku, že živá příroda a celá Země poskytuje důkazy o moudrosti Boha. Bez ohledu na to, zda šlo o uspořádání klimatických podmínek, produkci rostlin a živočichů v různých oblastech nebo o rozložení reliéfu a vodních ploch, tvrdili, že Země a její geografie byly příliš kvalitní pro život a příliš promyšlené, než aby mohly být považovány za náhodné jevy. Pro geografickou práci stále zůstávaly převážně křesťanské zájmy se související koloniální strategií. Ke konci 17. století začal vznikat nový vztah mezi geografii a náboženstvím, jenž se stal významným v 18. a 19. století. Geografie té doby podporovala názor, že teologická vysvětlení Země jako obyvatelné planety byla pro některé lidi jediným možným vysvětlením. Naopak, v 18. a 19. století se začal rozvíjet nový směr, který zkoumal náboženství pod vlivem prostředí. Většina výzkumů, které spojují geografii a náboženství, se zaměřuje na tradiční kulturně-geografické oblasti, kde je náboženství chápáno jako faktor ovlivňující kulturní krajinu. Studie se zaměřují na různá témata, například geografové zkoumali prostorové vzory, což zahrnuje rozšíření a úpadek náboženských skupin. Mnoho studií na tomto principu bylo velmi užitečných a představují kompilaci geografických a historických faktů (Kong, 1990).

Geografie náboženství pomáhá porozumět kulturním a náboženským rozdílům mezi různými regiony světa, což je důležité pro komunikaci mezi jednotlivými kulturami a snižování konfliktů. Náboženství může být zdrojem konfliktů, ale také prostředkem k jejich řešení. Mnoho historických událostí je ovlivněno náboženstvím, studování geografie náboženství umožňuje lepší pochopení historických událostí a vývoje civilizace. Informace o zastoupení náboženství v zemích a regionech jsou pro dnešní religiozitu důležité, především informace o rostoucím nebo klesajícím výskytu náboženských postojů. Pro religionistiku je spolupráce s geografii a demografií nepostradatelná. Dokáže kriticky zhodnotit výsledky ve vědeckých výzkumech či výsledky získané během sčítání lidu, které se týkají náboženské příslušnosti.

V českém prostředí se tématu geografie náboženství jako vědnímu oboru věnuje pouze hrstka odborníků. Petr Kokaisl se zabývá charakteristikou předních světových náboženství a zdůrazňuje především vztah náboženských systémů a geografie. Jiří Anděl klade důraz

na náboženství jako klíčového prvku kulturní geografie, podobně jako Kokaisl se věnuje charakteristice světových náboženství a zabývá se jejich rozšířením. Na Slovensku se tímto oborem zabývá René Matlovič, mimo jiné se zaměřuje také na historický vývoj. Další odborníci v Česku jsou z katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze – Tomáš Havlíček, Kamila Klingrová a Jakub Lysák, kteří v roce 2018 vytvořili Atlas náboženství Česka, publikace tak představuje od roku 1989 první rozsáhlou a souhrnnou geografickou analýzu náboženské krajiny Česka.

2 Problémy s hledáním náboženství v Asii

Ovlivňujícím faktorem, za kterým vidíme hinduismus a buddhismus jako náboženství, je západní přístup k asijským tradicím, zaměřuje se na různé interpretace a teoretické vysvětlování těchto kulturních fenoménů (Fárek, 2014, str. 10). Ve vyspělých částech Asie misionáři objevili skupinu s náboženskými a filozofickými tradicemi, které byly v mnoha ohledech sofistikovanější a zároveň starší než evropské křesťanství. Tito misionáři studovali indická náboženství nikoli s cílem jim porozumět, ale s úmyslem je převést ke křesťanskému způsobu. Předpokládáme, že lidé v Indii mají stejné chápání světa a sebe sama (Fárek, 2004, str. 56). Od dob misionářských výprav až po současné akademické bádání se západní myslitelé snaží nalézt prvky víry, které by mohly být vyjádřeny prostřednictvím svatých knih, kněžstva až napodobení k církevní organizaci. Nicméně, v asijských kontextech takové prvky většinou nevznikly; jejich tradice jsou svou povahou odlišné. Tyto tradice sice obsahují etické zásady a další významné prvky, avšak otázkou zůstává, proč by měly být automaticky klasifikovány jako náboženství podle západních kritérií.

Navzdory četným publikacím a dokumentárním filmům o hinduismu během posledních dekád mnoho odborníků dospělo k závěru, že nic jako jednotné náboženství nazývané hinduismus není. Často o hinduismu mluvíme jako o náboženství, který se ale naprosto vymyká tomuto označení. V hinduismu nenajdeme konkrétního zakladatele, ale naopak sem spadá mnoho různých předních osobností. Není vyloženě jedna společná nauka, ale množství rozmanitých filozofických systémů, která se mohou v zásadních bodech rozcházet. Něco jako muslimský Korán či křesťanská Bible také neexistuje. Hinduismus má vlastní texty, stále vznikají nové a zpracovávají se staré do nových variant. Neexistuje organizace církevního typu, a tedy ani koncily, či osobnost jako papež. Výjimku tvoří několik moderních organizací, které ovšem vznikly pod vlivem zkušenosti s křesťanskými misemi v Indii (Fárek, 2010, str. 84).

Označení „hinduismus“ je odvozeno od novindického slova „hindú“, samotné slovo ani není indického původu, nýbrž perského. Hindú je perský ekvivalent sanskrtského slova „sindhu“, což by se dalo přeložit jako voda, řeka či velká vodní plocha. Původně v Persii sloužil jako označení pro lid za “velikou vodou”, byla ji myšlena řeka Indus, která v dnešní době proudí na území Pákistánu (Werner, 2008, str. 29) Označení „hindú“ ve středověku se používalo pro obyvatele Indie, kteří nebyli muslimové, zároveň tak Peršané rozeznávali jiné

duchovní proudy. Pojem “hindu” začali používat Evropané, především Britové, ale začali ho používat pro označení jako jednoho náboženství.

V duchovních dějinách Indie nám je představeno rozmanité množství tradic, které se v mnoha ohledech podobaly, ale zároveň se také odlišovaly. Na Západě jsme všechny tradice, jako jsou višnuismus, šivaismus a šaktismus, sjednotili pod pojem hinduismus, protože vznikaly a vyvíjely se ve stejných podmínkách a prostředí. Podobné, ale pro Západ nemyslitelné, by to bylo, kdybychom chtěli křesťanství, judaismus a islám sjednotit pod jednotné náboženství. I přesto, že tato náboženství mají stejný důraz na monoteismus, proroky apod., liší se jejich zakladatel, doktrína, svaté texty, tradice a mnoho dalšího (Fárek, 2006).

Podobně jako v případě hinduismu, je i pojem buddhismus ve smyslu náboženství, spíše fiktivní a zahrnuje široké spektrum tradic. Společným rysem těchto buddhistických tradic je jejich schopnost působit v míru s jinými náboženstvími. Tento přístup lze přičíst k Buddhově důrazu na duchovní pokrok a osvobození, snažil se odstranit všechny možnosti, které by tento proces mohly zpomalovat nebo narušovat. Buddhovo učení se tak vyznačuje určitou vyvážeností, která mu umožňuje vyhnout se hlásáním jediné pravdy, což je charakteristické pro jiná náboženství. Tato vlastnost umožňuje buddhismu přizpůsobovat se různým kulturním prostředím a kontextům. Přednost buddhismu tedy spočívá v jeho „neúplnosti“, která mu poskytuje vysokou míru adaptování se napříč mnoha různorodými kulturami (Holba, 2010, str. 135-136).

I přestože buddhismus vznikl v Indii, nezískal zde takovou popularitu, naopak z Indie téměř vymizel a stal se významným především v Číně a Japonsku. Nejvíce se buddhismus vyskytuje v severních pohraničních oblastech (Osborne, 2009). Původní indický buddhismus byl empirickým a pragmatickým učením, jakýmsi návodem, jak překonat strasti v životě. Buddhovo učení je založeno především na zkušenostech, nikoli na víře. Pod buddhismem si většina lidí představí vegetariánství, uctívání dalajlámy či Buddha jako Boha, filozofické náboženství apod. Přitom mnoho buddhistů konzumuje maso, nepovažují dalajlamu za duchovní osobnost a ani nevnímá buddhismus jako filozofii, natož jako náboženství. Usilují o stav mysli, který bychom mohli definovat jako absolutní radost či štěstí. Všechny směry spojuje historická postava Buddha Šákjamuni, který se narodil jako princ Gautama Siddhártha. V 5. století př. n. l. dosáhl osvětlení, předával metody meditace a návody (Hamplová, 2014). Buddha kladl důraz na život v souladu s morálními zásadami, Buddhovo učení spočívalo ve výkladech a rozpravách, které předával nejen mnichům, ale také prostým

lidem. Teprve po Buddhově smrti se jeho následovníci rozhodli zaznamenat učení do písemné podoby, během svého života své učení sdílel v podobě rozprav (Holba, 2010, str. 146). Buddhovo učení se rozšířilo postupně během let, zejména v 60. letech 20. století, v období vzestupu hippies, kteří projevovali zájem o východní filozofii. Buddhismus se dělí do různých směrů, které se rozvíjejí do mnoha linií, škol a podškol. Každý z těchto směrů a škol má své specifické učení, praktiky a tradice, což činí buddhismus velmi rozmanitým (Hamplová, 2014).

Pro nejstarší buddhismus je jeho označení jako náboženství poměrně sporné – Dušan Zbavítel používá označení „bezbožné náboženství“, Vladimír Miltner přímo konstatoval, že buddhismus není náboženství. V buddhismu se neřeší otázka existence či neexistence Boha a posmrtného života, není teistický ani ateistický, je zkrátka neteistický – neuctívá žádné bohy. V mnoha směrech je podobný hinduismu (Knotková-Čapková, 2004, str. 186-188). Od Buddhovy doby vzniklo mnoho různých škol, které mají jedno společné a tím je usilování o komplexní lidský rozvoj. Na Západě často pokládáme buddhismus buď za náboženství nebo filozofii. Za filozofii by se dal buddhismus považovat pouze do té míry, že Buddhovo učení je založeno na logice.

O náboženstvích jako křesťanství, judaismus a islám, která mají své kořeny na Předním východě, hovoříme jako o teistických – vyznávají víru v osobního Boha (Werner, 2008, str. 15). Tato náboženství mají svého Boha, který znázorňuje lidské vlastnosti a zasahuje silně do lidského života. Kdežto hinduismu a buddhismu si pokládají za cíl využití vlastního potenciálu u každého člověka (Nydahl, 2007, str. 14-18).

Západní interpretace a teoretické vysvětlování hinduismu a buddhismu často ovlivňuje, jak jsou tyto kulturní fenomény chápány. Často se považují za náboženství podle západních kritérií, i když jejich povaha a organizace jsou odlišné od tradičních teistických náboženství. Západní misionáři a badatelé studovali indická náboženství s cílem je transformovat nebo interpretovat skrze křesťanský pohled, spíše než se skutečným zájmem o jejich vlastní specifické kontexty a význam. Hinduismus a buddhismus jsou velmi rozmanité a složité tradice, které zahrnují různé školy, směry a filozofické systémy. Západní tendence k jejich sjednocování pod jednotný název nebo jednotné chápání neodpovídá jejich skutečné diverzitě. Tyto aspekty ukazují, že pokusy o výklad hinduismu a buddhismu západními badateli a mysliteli mohou být ovlivněny jejich vlastními kulturními a náboženskými předpoklady, což může vést k nesprávnému nebo zkreslenému pochopení východních náboženských tradic.

3 Studium tzv. nových náboženských hnutí s asijskými kořeny

Zatímco určitý náboženský systém může být na jednom místě vnímán jako inovativní a dát tak podnět ke vzniku nového náboženského hnutí, na místě druhém nemusí být vůbec považována za novou. Tyto náboženské ideje málokdy přichází s něčím novým, co tu doposud nebylo, mnohdy jsou to spíše obměňované starší koncepty. V nových idejích, je možné poznat „staré“ koncepty, které jsou navzájem různě kombinovány prvky z jiných náboženských tradic. Nová náboženská hnutí je označení pro hnutí, která jsou vnímána jako odlišná od běžného standardu. Protože význam pojmu „nová náboženská hnutí“ není vždy úplně přesný a zřejmý, mohou být tato hnutí označována také jako „alternativní hnutí“ či „netradiční náboženství“ (Vojtíšek, 2007, str. 13-19).

V podkapitolách dále jsou popsána buddhistická (1., 2. a 3. podkapitola) a hinduistická (4., 5. a 6. podkapitola) nová náboženská hnutí, která se vyskytují v Libereckém kraji a budou zároveň předmětem výzkumu v praktické části.

3.1 Théravádový buddhismus

Théraváda, překládaná jako „škola starších“, představuje nejstarší dochovanou formu Buddhova učení v dějinách, je rozšířena hlavně v zemích jižní Asie, jako jsou Srí Lanka, Barma, Thajsko, Laos, Kambodža, dále se dostala až na Západ (Honzík 2010, str. 19-20). Po Buddhově smrti, přibližně o dvě staletí později, se začaly objevovat názorové rozdíly mezi buddhisty. Následně se tak buddhismus rozdělil na théravádu a mahajánu. Théraváda kladla důraz na pevné zachování doktríny a zvyklostem, které byly dány ze začátku. Mahajána upřednostňovala liberálnější cestu k Buddhově výkladům (Snelling, 2000, 141-143). Ve 3. století se Buddhovo učení významně rozšířilo i mimo hranice Indického poloostrova na Šrí Lanku, v bývalém hlavním městě Anurádhapuře byl ve 3. století postaven klášter Mahávihára. Město bylo hlavním centrem pro théravádový buddhismus a jeho učení (Holba, 2010, str. 164).

Charakteristickými rysy théravádového buddhismu je hluboké přemýšlení nad staršími texty, které jsou připisovány jeho prvním žákům. Zdůrazňují především etické principy, zejména na nenásilí, empatii a respektování k druhým, bývá považována spíše za konzervativní tradici. Théravádová praxe se zakládá na čtyřech ušlechtilých pravdách. V théravádovém buddhismu je charakteristické blízké spojení mezi mnichy a laiky. Na Západě se běžně učí a praktikuje v meditačních centrech (Vojtíšek, 2004, 364-365).

3. 1. 1 Bodhi Liberec

Bodhi Liberec se schází již od roku 2002, setkání se uskutečňují jednou do týdne. Během setkání se věnují meditaci, která se zaměřuje především na nádech a výdech. Následně například sdílí své zkušenosti a závěrem je meditace láskyplnosti. Skupinu trvale tvoří tři členové, ale často k nim zavítá několik návštěvníků (Honzík, 2010, str. 56).

3. 1. 2 Buddha Mangala

Mangala představuje sdružení lidí, kteří v Buddhově původních učeních našli hlubokou moudrost, zaměřuje se na vytvoření vhodných podmínek a prostředí pro studium a praktikování Buddhových učení s cílem hlubšího porozumění a poznání naší skutečnosti. Konečným cílem této cesty je nalézt kvalitní vztah, má to být především vztah bez nenávisti, zaslepenosti, ale má být ideálně plný soucitu. Skupina se schází v buddhistickém centru Lotus, který sídlí v Praze. Někteří členové podnikají své cesty do Asie, nejčastěji do Indie, Barmy či Thajska a tam se účastní meditačních kurzů (Honzík, 2010, str. 67-69).

3. 2 Východní buddhismus a zen

Termín „zen“ se používá v Japonsku, zatímco původní čínský termín je „čchan“. Čchan je odvozen od sanskrtského slova „dhjána“, které znamená soustředění nebo vhléd. Východní buddhismus se vyskytuje převážně v Číně, Koreji, Japonsku a Vietnamu. Korejské a japonské styly a školy mají svůj původ přímo v čínských stylech a školách. Postupem času si tvořili své vlastní specifické tradice. Buddhismus se dostává z Indie do Číny kolem 1. století před naším letopočtem po Hedvábné stezce. Po stezce bylo z Číny do severozápadní Indie vyváženo hedvábí, a mezi indickými kupci bylo mnoho buddhistů, kteří spolu s mnichy šířili buddhismus po Střední Asii. Od 6. do 12. století se buddhismus stává v Číně nejrozšířenějším duchovním proudem (Holba, 2010, str. 166-167).

Důležitý je pro zenový buddhismus prožitek osvětlení, ke kterému není vždy nutná znalost posvátných spisů či intelektuální příprava. V zenových kláštorech se mnichové mimo meditace věnují také manuální každodenní práci, díky které prožívají okamžik přítomnosti. Každodenní práce, která díky silnému soustředění dosahuje maximálního účinku, se stává jistou formou meditace (Vojtíšek, 2004, str. 366-368). Zenová škola se na Západě stala poměrně oblíbenou. Nicméně existují rozdíly v jejím představování: zatímco na Západě je zen často představován jako klidná meditační praxe, v Číně, Koreji a Japonsku je znám spíše jako náročný klášterní výcvik. Jeho

stoupenci jsou zavázáni ke studiu buddhistické literatury a k řádnému životnímu stylu (Lopez, 2003, str. 202-203).

3. 2. 1 Zenová škola Kwan Um

Škola Kwan Um je korejská zenová buddhistická tradice, kterou založil Seung Sahn. Termín "Kwan Seum Bosal", zkráceně Kwan Um, znamená "Ten, kdo vnímá hlas světa" a symbolizuje soucit a podporu. Kwan Um škola má globální rozšíření s cílem poskytovat přístup k praxi zen buddhismu komukoli. Jejich učení zahrnuje každodenní praxe v zenových centrech, kde lidé společně meditují v sedě, zpívají sútry a účastní se kaonových rozhovorů s mistrem (SÜNGSAN TÄ SÖNSA, 2006, str. 409). V 70. letech 20. století se Kwan Um dostal do Ameriky a Evropy. Lidé, kteří praktikují Kwan Um se scházeli již v době socialistického Československa. Po pádu režimu se rozšířily možnosti pro praktikování, vznikaly další skupiny a překládaly se i buddhistické texty. V 90. letech se scházelo kolem 40 lidí na pravidelné meditace, setkání se konaly především v Praze a Brně. Krom toho se v dnešní době schází například v Liberci, Olomouci a dalších městech (Honzík, 2010, str. 88-94).

3. 3 Tibetský buddhismus

Tibetský buddhismus vznikl z hínajány, mahájány a vadržrajány, což jsou tři hlavní proudy indického buddhismu. Během 11. a 12. století byl dokončen proces vzniku všech hlavních škol tibetského buddhismu – Ňingmapa, Kagjüpa, Sakjapa, čtvrtou hlavní školou je Gelugpa, ta je historicky nejmladší. I když je princip těchto škol tibetského buddhismu charakteristicky velmi podobný, nelze říct, že by to byl jednotný systém. Školy se liší například ve stylu výuky, praxe, mnišské organizace, klášterní architekturou apod.

Buddhismus se z Indie začal šířit již ve 3. století př. n. l, do Tibetu se dostal až v 7. století, buddhismus v Tibetu pevně zakořenil až v 8. století. Buddhismu se tak do Tibetu dostal mnohem později než třeba do Číny, Koreje či Japonska, zároveň tibetský buddhismus získal poměrně odlišnou podobu od původního buddhismu (Kolmaš, 1996, str. 22-25).

3. 3. 1 Rabten Čhōdarling, centrum pro tibetská buddhistická studia v Liberci

Rabten Čhōdarling vychází z čtvrté hlavní školy tibetského buddhismu Gelugpa. V roce 2000 bylo v Liberci založeno Centrum pro tibetská buddhistická studia Rabten Čhōdarling. Toto centrum bylo založeno za účelem podporovat a usnadnit studium skutečných pramenů tibetské buddhistické tradice po všech jejích stránkách a také přispět k jejímu zachování. Cílem liberecké

skupiny Rabten Čhōdarling je především studium a praxe *dharmy*¹, skrze meditace, rituály učení a pravidelných přednášek, které vedou kvalifikovaní mnichové (Rabten Čhōdarling).

3. 3. 2 Buddhismus diamantové cesty linie Karma Kagjü

V 11. století v Tibetu vznikly dvě školy, jedna z nich je Kagjü, ze které vychází Buddhismus diamantové cesty. První vztahy mezi Západem a touto tradicí se datuje k 60. letům 20. století. Od roku 2007 je Buddhismus diamantové cesty oficiálně registrován jako náboženská organizace Ministerstvem kultury České republiky. Před registrací většina center fungovala jako občanské sdružení. Komunita buddhistů tohoto směru v Česku je přesvědčena, že diamantová cesta má jedny z nejefektivnějších a nejrychlejších duchovních technik. Buddhismus Diamantové cesty na Západ přinesl dánský lama² Ole Nydahl (Vojtíšek, 2004, str. 377). Hlavními aktivitami BDC jsou přednášky českých i zahraničních učitelů o buddhismu, buddhistických meditací pořádané pro veřejnost, uskutečnění víkendových meditačních soustředění a letních kurzů a vydávání knih a časopisů s buddhistickou tematikou (Buddhismus diamantové cesty).

3. 4 Český svaz Jóga v denním životě

Český svaz Jóga v denním životě je nezisková organizace, která byla založena v roce 1995, v Česku reprezentuje celosvětově uznávaný systém Jóga v denním životě. Ve druhé polovině 20. století byl indický duchovní učitel svámí Mahéšvaránanda poslán na Západ. V roce 1972 zahájil své působení ve Vídni a následující rok začal navštěvovat Československo. Následně vytvořil systém Jóga v denním životě, který se stal rychle velmi oblíbeným. V současnosti podle tohoto systému pravidelně praktikuje jógu tisíce lidí na Západě. Systém „Jóga v denním životě“ zahrnuje etiku, široké spektrum filozofických a duchovních principů, usilují o komplexní duchovní růst a osvobození (Fárek, 2012).

Svaz se zaměřuje na vzdělávání, sportovní, metodické a propagační aktivity, které souvisí se systémem Jóga v denním životě. Veřejnosti poskytuje široké možnosti, které neberou ohled na věk, národnost, náboženství nebo zdravotní stav. Podporují tak lidské zdraví po psychické, fyzické, duchovní či sociální stránce (Systém Jóga v denním životě). Jóga v denním životě je jedna z českých organizací, která se nechala inspirovat indickým duchovním učitelem a veřejně se prezentuje. Jóga v denním životě je úzce propojena s českou hinduistickou společností skrze učitele, systémem výuky apod., ČHS je od roku 2002 registrovaná jako náboženská společnost (Religionistická encyklopedie).

1 Pro buddhismus se slovo dharma používá jako veškeré učení, které Buddha předal

2 Tibetický duchovní učitel (Holba, 2010)

3. 5 Sahadža jóga

Sahadža jóga byla založena v roce 1970 a její kurzy lze nalézt v 80 zemích po celém světě. Metoda meditace Sahadža jóga spočívá v praxi, která umožňuje lidem překročit duševní, fyzické či emoční hranice a pomáhá nalézt spojení se svým vnitřním já, které se nachází v nitru. V sanskrtu³ znamená sahadža vrozený či přirozený a jóga znamená spojení, společně se pak tyto slova překládají jako „spojení, se kterým se člověk narodí“. Díky meditaci může člověk dosáhnout zlepšení mentální i fyzické aktivity, jelikož směřuje přímo ke zdroji daného problému. Sahadža jóga zahrnuje techniky a způsoby, jak zlepšovat komunikaci s vnitřním já ([Sahadža jóga](#)).

3. 6 Hnutí Haré Kršna, Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny

Haré Kršna⁴, pod anglickou zkratkou ISKCON, vychází z významné teistické indické tradice čaitanjovského višnuismu, jehož historie sahá přes více než pět století do minulosti a má ještě starší kořeny. Zakladatelem tradice Haré Kršna byl náboženský reformátor Šrí Kršna Čaitanja, který nejprve působil v Bengálsku a následně cestoval po celé Indii. Čaitanja byl jedním z hlavních představitelů cesty, která se oddává bohu Krišnovi. Kršna je považován za jednoho z avatárů (vtělení) boha Višnu. Pro Čaitanju a další duchovní učitele prezentuje původní podobu božství. Uctívání Višnu či Kršny v Indii má kořeny několik století před naším letopočtem, kdy se vytvářely významné teistické tradice, z nichž višnuismus zaujímal důležité místo. Učitelé Krišnovy tradice považovali opěvování Višnu za nejvyšší formu duchovní praxe, přičemž se zaměřovali hlavně na recitaci a zpěv Krišnových jmen.

V Česku je známá díky průvodům, které jsou doprovázeny hraním na nástroje a zpěvem, uspořádávají různé festivaly a prodáváním knih jako misijních akcí. Tyto akce se konají v Brně, Olomouci, Praze, Liberci a dalších velkých městech. Počátky Haré Kršna byly v Česku zaznamenány již během komunismu, ale stejně jako ostatní alternativní hnutí, neměli možnost se příliš prosazovat ([Fárek, 2010, str. 10](#)). Oficiálně v Česku působí od listopadu 1989, v květnu 1990 získalo hnutí status občanského sdružení, a v roce 2002 bylo oficiálně uznáno jako registrovaná náboženská společnost ([Hare Kršna](#)).

3 Sanskrt je starobylý indický jazyk (Fárek, 2010)

4 Pro název tohoto hnutí se používají dvě verze, z důvodu rozdílnosti v použití různých diakritických znamének a metod přepisu z původního sanskrtského písma do latinky – Kršna a Krišna, v této práci bylo na doporučení školitele zvolena verze Kršna

Nová náboženská hnutí s asijskými kořeny čelí výzvám v souvislosti s jejich uznáním českou vládou jako náboženských organizací, vzhledem k legislativním požadavkům. Na toto téma byl napsán článek *Asian NRMs in the Czech Republic: Consequences of Their Recognition by State in the Era of Religious Freedom* od Martina Fárka a Artura Boháče. Článek pojednává o legislativě týkající se náboženských organizací v Česku, která je značně ovlivněna historickým vlivem dominantních křesťanských církví. Některé charakteristiky těchto církví byly zobecněny jako vlastnosti všech náboženských organizací, což může být problematické pro nová náboženská hnutí s odlišnými kulturními a náboženskými kořeny. V roce 1991 byl přijat zákon o náboženských společnostech (č. 308/1991 Sb.), který uznal devatenáct církví a náboženských organizací. Tyto organizace mohly čerpat finanční prostředky ze státního rozpočtu. Pro registraci nových náboženských organizací byl stanoven požadavek 10 000 podpisů dospělých členů, což výrazně ztížilo uznání nových náboženských hnutí s asijskými kořeny. V roce 2002 vstoupil v platnost nový zákon (č. 3/2002 Sb.), který zavedl dvě úrovně uznávání náboženských organizací. První úroveň vyžaduje minimálně 300 podpisů a zajišťuje status oficiálně uznané náboženské organizace, ale nepřináší téměř žádné další výhody pro organizaci, která by jinak mohla fungovat jako občanské sdružení nebo nadace. Druhá úroveň přináší finanční výhody, osvobození od daní, právo konat státem uznané náboženské svatby, přístup k pastorační činnosti v armádě nebo věznicích, právo zřizovat a provozovat školy nebo náboženské kurzy na veřejných školách. Tato úroveň je vyhrazena pro organizace s minimálně 10 000 členy a desetiletou existencí na první úrovni. Současný právní rámec je tak stále diskriminační vůči netradičním a malým náboženským skupinám. Tradiční křesťanské církve mají díky této legislativě výhody, které nová náboženská hnutí nemohou získat. Počet následovníků v Česku od roku 1989 neustále roste. Nicméně, největší nárůst členství nebyl zachycen ve státních sčítáních kvůli formulaci náboženských kategorií v dotaznících. Nejkomplexnější zdroj analýzy náboženského členství v Česku je sčítání lidu, ovšem i tak mohou být data nepřesná. V devadesátých letech čelila hnutí asijskými kořeny negativní kampani. Situace se zlepšila po roce 2001, kdy se pozornost médií a politiků přesunula k islámu. Tento článek nabízí komplexní pohled na NRMs s asijskými kořeny v České republice a jejich interakci s legislativou, a také se zabývá výzvami, kterým tyto skupiny čelí při snaze o oficiální uznání.

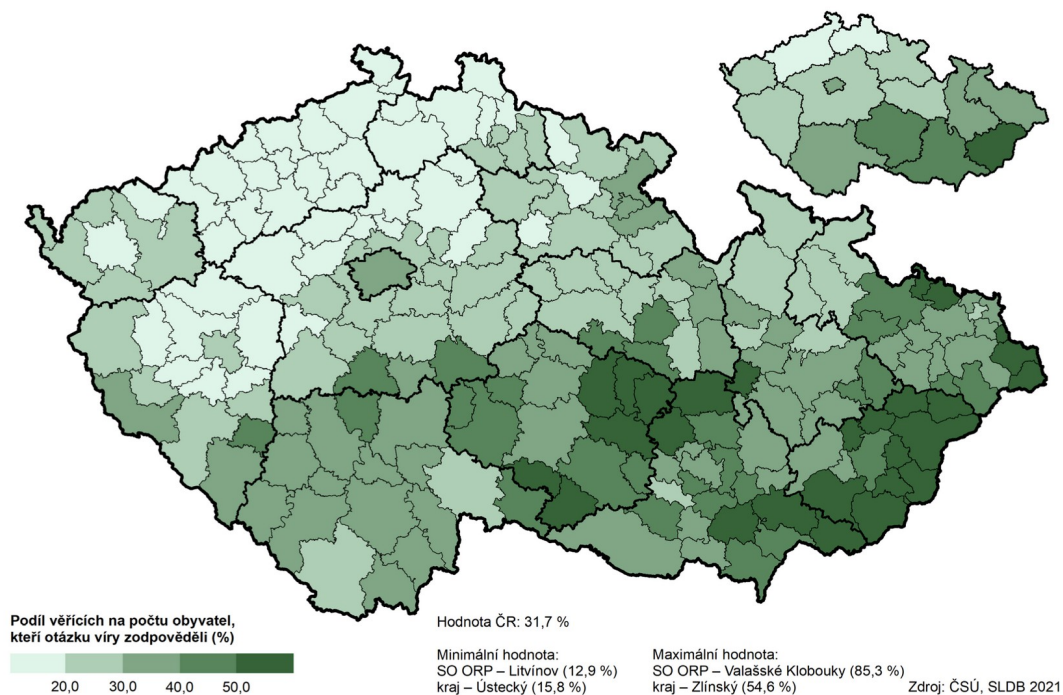
4 Náboženství ve sčítání lidu, domů a bytů

Otázka ohledně náboženského vyznání se vyplňovala během sčítání lidu v letech 1921–1950. V roce 1954 bylo vládou rozhodnuto zrušení otázky týkající se náboženského vyznání, toto rozhodnutí trvalo až do roku 1991, v současnosti patří mezi dobrovolnou otázku. Ještě během roku 1991 patřila mezi povinnou otázku, ovšem po negativních ohlasech velké části obyvatel, se tolerovalo její nevyplnění (Havlíček, 2017, str. 98). V Libereckém kraji během Sčítání lidu, domů a bytů k roku 2021 na otázku týkající se náboženství neodpovědělo 132 256 respondentů, což znamená 30,4 % obyvatel Libereckého kraje. V případě celého Česka pak bylo zaznamenáno 30,1 % neuvedených odpovědí na tuto otázku. Důvody na nezodpovězení této otázky jsou citlivost a zejména dobrovolnost.

Průměrný počet věřících v celém Česku je 31,7 %. Krajem s nejnižším počtem věřících je Ústecký kraj (15,8%), naopak nejvyšší počet věřících se vyskytuje ve Zlínském kraji (54,6%). Všeobecně lze říct, že v Česku tak stoupá religiozita od severozápadu po jihovýchod. Liberecký kraj patří se svými 19,4% věřících hned na druhé místo s nejnižším počtem věřících. Ke konkrétní církvi, náboženské společnosti či směru se celkově hlásí 28 648 obyvatel Libereckého kraje. Při sčítání v roce 2011 byla možnost zvolit si vztah k víře, aniž by se musela nijak blíže konkretizovat. Formulář získal možnost vyplnění „věřící – nehlásící se k žádné církvi či náboženské společnosti“. V předešlých sčítání byly tyto odpovědi zahrnuty mezi „věřící – ostatní a nepřesně určené“. Během sčítání za rok 2021 možnost „věřící – nehlásící se k žádné církvi či náboženské společnosti“ využilo o 5 575 dotazovaných více než v roce 2011, celkem ji tedy využilo 30 136 osob.

Počty věřících mezi jednotlivými okresy v Libereckém kraji se relativně liší. V okrese Česká Lípa podíl věřících byl nejnižší (15,3%), mezi okresem Liberec (19,4%) a Jablonec nad Nisou (19,5%) byl rozdíl minimální, ovšem v okrese Semily (25,2%) byl podíl o 10% vyšší než v České Lípě. Důvodem tohoto rozdílu je například věkové uspořádání, starší populace patří mezi více nábožensky založenou skupinu oproti mladší populaci. V oblastech Ústeckého, Libereckého a Karlovarského kraje docházelo po roce 1945 k odsunu téměř všech německých obyvatel, kteří tvořili většinu populace. Postupně tyto regiony začalo tvořit nové obyvatelstvo z různých regionů Česka, včetně Slovenska a dalších evropských zemí. Vzhledem k tomuto historickému vývoji nedokázali tyto regiony ustálit či nechat vzniknout rozrůstající se náboženské tradice. Přestože se rozdíly mezi pohraničními a ostatními regiony snižují, pravděpodobným důvodem je masový přesun obyvatelstva v minulosti (ČSÚ, 2023).

Věřící obyvatelstvo ve správních obvodech ORP a krajích

Obrázek 1: Věřící obyvatelstvo ve správních obvodech ORP a krajích 2021, zdroj: ČSÚ, 2021

Tabulka 1: Počet lidí bez specifikace náboženství v Libereckém kraji, zdroj: ČSÚ, 2021

	2001	2011	2021
Celkem obyvatelstvo	428 184	432 439	435 220
Věřící k církvi	78 818	31 160	28 648
Věřící bez církve		24 561	30 136
Neuvedeno	38 364	192 713	132 265
Bez náboženské víry	311 002	183 970	244 171

4. 1 Skupiny asijského původu v Libereckém kraji

První seznámení s buddhismem v Česku proběhlo v druhé polovině 19. století. V době, kdy vládl komunismus bylo možné sehnat pouze pár knih, které se soustředily na buddhistická témata. Až díky Sametové revoluci měl buddhismus šanci se volně šířit. V současné době není možné v české společnosti získat informace, které by celkově shrnuly přehled o počtu buddhistických stoupců. Mezi důvody patří nepřímé ztotožnění s buddhismem či odmítání buddhismu jako náboženství.

Hinduismus se poprvé do Česka dostal v první polovině 19. století, převážně díky překladům textů. V době komunismu docházelo k potlačování náboženství, což vedlo například k vzrůstu popularity jógy, která není spojována s církví a vnímá se spíše jako alternativní forma duchovního života. V roce 2002 se jako první náboženské společnosti zaregistrovaly Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny, hnutí Haré Kršna a Česká hinduistická náboženská společnost. V tuto chvíli poslední hinduistickou skupinou, která se nechala registrovat v roce 2007 za náboženskou společnost, je Višva Nirmala Dharma (Vojtíšek, 2017, str. 98).

	2001	2011	2021
Buddhismus	279	94	177
Hinduismus	20	5	54
Haré Kršna	10	29	16
Buddhismus Diamantové cesty	–	136	23
Višva Nirmala Dharma	–	36	13
Česká hinduistická náboženská společnost	–	16	2

Tabulka 2: Počet přihlášených členů asijských skupin registrované jako náboženské společnosti v Libereckém kraji, zdroj: ČSÚ, 2021

	2001	2011	2021
Buddhismus	6 817	2 617	5 049
Hinduismus	767	210	1 226
Haré Kršna	294	673	455
Buddhismus Diamantové cesty	–	3 484	653
Višva Nirmala Dharma	–	1 098	250
Česká hinduistická náboženská společnost	–	427	93

Tabulka 3: Počet přihlášených členů asijských skupin registrované jako náboženské společnosti v Česku, zdroj: ČSÚ

Mezi nově registrované skupiny jako náboženské společenství se přidal Buddhismus Diamantové cesty, Višva Nirmala Dharma a Česká hinduistická náboženská společnost v roce 2007. V tabulkách 2 a 3 si lze všimnout výrazných rozdílů ze sčítání v roce 2011 a v roce 2021. Takto vysokého rozdílu si nelze nevšimnout. Samozřejmě jsou zde různé možnosti takového výkyvu, změna náboženských a duchovních skupin, demografické změny, migrace a podobně, ovšem nic z toho by nemělo mít za příčinu takto radikální změny. Podle Kateřiny Hamplové, která zastupuje Buddhismus Diamantové cesty, je ale mnohem pravděpodobnější jiná možnost. Po Sametové revoluci bylo možné získávat více informací o hinduismu a buddhismu, od roku 2011 byla možnost se přihlásit k nově registrovaným skupinám, tudíž proběhli také větší změny v dotazníku pro sčítání lidu a je možné, že dotazník nebyl přehledně sestavený. Spousta lidí tak mohlo upozorovat nové skupiny a přihlásili se k nim, i když nebyli ani zapsaní jako členové či neměli tak dobré informace o daném společenství. V tabulkách lze vidět, že čísla, která buddhismus a hinduismus ztratil ze sčítání z roku 2001 na 2011, se opět „srovnal“ v roce 2021. Podle samotné Kateřiny Hamplové je nepravděpodobné, že by počet členů Buddhismu Diamantové cesty v té době přesahoval 1 000 členů.

5 Postoj vybraných skupin k registraci jako náboženské organizaci

Výzkumná část bakalářské práce je tvořena dotazníkovým šetřením a polostrukturovanými rozhovory s novými náboženskými hnutími s asijskými kořeny, které se vyskytují v Libereckém kraji. Tato praktická část navazuje na již otevřenou diskusi v českém prostředí Fárkem a Boháčem. Většina asijských náboženských skupin má jen menší počet členů, jak v celé České republice, tak i v Libereckém kraji. Nejpočetnějšími registrovanými skupinami je BDC, Haré Kršna a Višva Nirmala Dharma, právě tyto skupiny byly zvoleny ke zkoumání v praktické části. Celkem bylo vytvořeno 8 dotazníků, každý dotazník byl vytvořen pro konkrétní skupinu, každá z těchto skupin je podrobně popsána v kapitole 3 Studium tzv. nových náboženských hnutí s asijskými kořeny . V následujících podkapitolách se budu zabývat analýzou odpovědí z dotazníků. Dotazníky jsou upraveny na dva možné způsoby odpovědí, jedna varianta obsahuje otázky, které jsou zaměřeny pro neregistrované skupiny a druhá varianta pro registrované skupiny. Cílem dotazníkového šetření je zjistit a sondovat postoje vybraných skupin k registraci státem jako náboženské společnosti, sondování tak poskytuje zajímavý pohled na postoje a názory členů těchto skupin.

Skupiny, které jsou státem oficiálně registrované jako náboženské organizace mají výhody, jako finanční podporu od státu pro svou činnost, jednodušší spolupráce s veřejnými institucemi (ve zdravotnictví, sociální péči, apod.), mohou vlastnit majetek, uzavírat smlouvy a podnikat právní kroky. Naopak nevýhodami registrace je vyžadování splnění různých formálních náležitostí, což může být časově i finančně náročné, mohou podléhat větší regulaci a kontrole ze strany státu, což může omezovat jejich autonomii, stát může mít specifická kritéria, která musí náboženské společnosti splnit, což může být pro menší spolky obtížné. Pokud společnost nesplní určité podmínky, může ztratit daňové výhody, které jsou jinak dostupné.

Výhodami pro neregistrované skupiny je volnost v organizaci a činnosti bez nutnosti dodržovat stanovené předpisy a požadavky, skupiny netrpí na byrokracii. Nevýhodami pro tyto spolky je nepřístupnost k veřejným grantům a finanční podpora projektů, mohou být méně uznávány ve společnosti a mít omezený vliv na veřejné a politické záležitosti, nemají stejnou úroveň právní ochrany a uznání jako registrované náboženské společnosti (MK ČR).

5. 1 Postoje členů registrovaných skupin v dotazníkovém šetření

Tato verze dotazníku byl rozeslán třem registrovaným skupinám – Haré Kršna, Buddhismus Diamantové cesty a Višva Nirmala Dharma Na dotazník, který byl určen pro registrované náboženské společnosti, odpověděli členové skupin BDC a VND, Haré Kršna na e-mail nereagovala. Dotazník vyplnilo celkem 11 respondentů pocházejících z Libereckého kraje.

Otázka č. 1: Víte o tom, že Vaše organizace je v Česku registrována jako náboženská organizace?

Všichni respondenti odpověděli, že ví o registraci své společnosti jako náboženské.

Otázka č. 2: Je podle Vás registrace důležitá? Pokud ano, pokuste se vyjádřit v čem přesně.

Respondenti se shodují v několika klíčových bodech. Registrace je zárukou prověření organizace z hlediska ekonomické stránky, finanční transparentnosti a historie společnosti. To zajišťuje, že organizace je legitimní a důvěryhodná. Registrace poskytuje právní status, který otevírá více legislativních možností a zajišťuje právní ukotvení organizace. Registrace umožňuje organizaci oficiálně konat veřejné akce a zastupovat členy navenek. Registrace zvyšuje povědomí veřejnosti o existenci organizace a potvrzuje její legitimitu. Stát tím garantuje, že organizace je legální a nejedná se o žádnou sektu či jinou nelegitimní entitu. Ojedinelé odpovědi naznačují nejistotu nebo nesouhlas s důležitostí registrace. Celkově lze shrnout, že většina respondentů považuje registraci za důležitou kvůli právnímu ukotvení, transparentnosti, legitimitě a možnostem, které registrace poskytuje.

Otázka č. 3: Přináší registrace Vaší skupiny konkrétní výhody? Pokud ano, jaké?

Nejčastěji se respondenti shodovali, že registrace umožňuje legální vlastnictví majetku a uzavírání smluv za buddhisty, což zajišťuje vhodné podmínky pro jejich aktivity. Převzetí právních a finančních rizik právníkem osobou namísto jednotlivých členů. Uspadňuje jednání na úřadech a zajišťuje solidnost organizace. Možnost pořádání sbírek a akcí, zajištění finančních prostředků a pořádání akcí.

Otázka č. 4: Přináší registrace Vaší organizace nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké?

Většina respondentů žádné nevýhody nepozoruje, pouze tři odpovědi naráželi na větší množství povinností a byrokracie.

Otázka č. 5: Vidíte nějaký vliv požadavků státu, které registrace přinesla, na fungování Vaší organizace? Pokud ano, v čem konkrétně?

Někteří respondenti uvedli specifické přínosy jako vyšší transparentnost procesů nebo viditelné dopady v oblasti daňových a účetních povinností, ale většina respondentů žádný vliv nevnímá. Ojedinelé odpovědi naznačují nejistotu nebo nesouhlas s důležitostí registrace. Celkově lze shrnout, že většina respondentů považuje registraci za důležitou kvůli právnímu ukotvení, transparentnosti, legitimitě a dalším možnostem, které registrace poskytuje.

5. 1. 1 Postoje členů registrovaných skupin v polostrukturovaném rozhovoru

Rozhovor se uskutečnil 22. 5. 2024 s dlouhodobým členem Sahadža jógy, která v Liberci působí pod registrovanou skupinou Višva Nirmala Dharma. Rozhovor slouží k doplnění informací.

Sahadža jóga je občanské sdružení, zatímco VND je oficiálně registrovaná náboženská společnost. Díky registraci pod VND mají členové více možností, například mohou praktikovat učení ve školách nebo pořádat přednášky. V Liberci je členů této skupiny jen několik, ale na veřejných akcích se k nim připojují další lidé, kteří nejsou oficiálními členy. Sahadža jóga se zaměřuje na dosažení určitého stavu prostřednictvím meditace. Neřeší náboženskou příslušnost svých členů. Věří, že všechna náboženství mají společnou duchovní podstatu. Ačkoli v legislativě nevnímají žádné zásadní nevýhody, preferovali by přesnější nebo jiná označení, která lépe vystihují jejich spiritualitu, než slova jako víra a náboženství. Členové Sahadža jógy vnímají, že západní společnost je zaměřena materialisticky a lidé v ní často žijí v chaosu.

5. 2 Postoje členů neregistrovaných skupin v dotazníkovém šetření

Tato verze dotazníku byla rozeslána celkem pěti skupinám, které nejsou registrované – Buddha Mangala, Jóga v denním životě, Bodhi Liberec, Kwan Um a Rabten Čhödarling. Z těchto skupin odpověděli na dotazník Kwan Um a Rabten Čhödarling. I přes opakované kontaktování se mi od Jógy v denním životě a Bodhi Liberec nepodařilo získat žádné odpovědi. Buddha Mangala tvoří šest členů, všichni jsou z Prahy nebo přilehlého okolí, v adresáři sice mají kolem 200 lidí, ale ti nejsou členy spolku, pouze dostávají informace o setkáních a těm nezáleží na tom, zdali je Buddha Mangala registrovaná či neregistrovaná jako náboženská společnost. Svou povahou je součástí Théravádového buddhismu, který v Česku je registrován jako náboženská společnost s centrem v Pardubicích. Informace o této skupině jsem získala přes e-mail, jiných odpovědí k dotazníku či rozhovoru se mi nedostalo.

Otázka č. 1: Usiloval/a byste Vy osobně o registraci v Česku jako náboženské organizace?

Většina respondentů by usilovalo o registraci, pouze jedna odpověď byla proti.

Otázka č. 2: Pokud ano, uveďte prosím konkrétní důvody pro registraci.

Respondenti se shodují na tom, že dosavadní právní forma neumožňuje adekvátní rozvoj a fungování jejich organizace. Registrace jako náboženské skupiny by přinesla lepší právní postavení, umožnila větší čitelnost pro stát a veřejnost, a zajistila transparentnost pro dárce. Tato změna by také poskytla možnosti pro komerční činnost a tím financování jejich aktivit. Důležitou motivací je také získání možností pro sociální angažovanost, jako je práce ve věznicích, zajištění možnosti vykonávání svateb a dalších obřadů, přístup k nemocným, či umírajícím v nemocnicích a hospicích či lepší spolupráce se vzdělávacími institucemi.

Otázka č. 3: Pokud ne, uveďte prosím konkrétní důvody proti registraci.

Většina respondentů tuto otázku přeskočila, což naznačuje i z odpovědí na otázku výše, že si přejí být registrováni. Zbylí respondenti o této možnosti nepřemýšleli. Jeden z nich vyjádřil obavu, že bude obtížné získat potřebný počet členů pro registraci, protože se lidé obecně neradi registrují.

Otázka č. 4: Jaký vliv by případná registrace měla na fungování Vaší organizace?

Názory dotazovaných na vliv případné registrace jako náboženské organizace se liší. Většina respondentů si myslí, že registrace by přinesla lepší právní postavení, renomé a jasnější rozlišení od sekt, což by mohlo vést k lepšímu společenskému rozeznání. Očekávají také, že by registrace vytvořila stabilní zázemí ve formě vlastnictví center a lepší výchozí pozici pro jednání se sponzory. Někteří respondenti vidí registraci jako krok ke zlepšení souladu mezi posláním organizace a legislativním prostředím v Česku, což by umožnilo růst, rozvoj a širší spektrum aktivit organizace. Někteří respondenti pak předpokládají, že registrace by neměla žádný zásadní vliv na fungování jejich organizace a pokračovala by v podstatě stejně jako dosud.

5. 2. 1 Postoje členů neregistrovaných skupin v polostrukturovaném rozhovoru

Rozhovor se uskutečnil 5. 7. 2024 s jedním z předních buddhistů v Česku. Jiří Hazlbauer je vedoucím učitelem ve Vrážném, Praze, Liberci a Brně. Rozhovor slouží k doplnění informací.

Největší rozdíl mezi Západní a Východní společností je podle Hazlbauera v přístupu k individualismu a kolektivismu. Zatímco Východ kladl větší důraz na společné bytí, Západ je více orientován na individualitu. Diskuze o náboženství se v českém kontextu komplikuje absencí přesného pojmenování pro to, co většina jazyků chápe jako "náboženství". Hazlbauer zdůrazňuje potřebu změnit názvosloví a legislativu, aby více refletovaly rozmanitost spirituálních přístupů. Legislativa je zastaralá, pokud by se změnila terminologie v zákonech týkajících se náboženství, lépe by se reflektovala současná společnost a duchovno. V českém jazyce je problém s pojmem "náboženství", v ostatních jazycích neobsahuje nutně význam pro Boha. Je potřeba změnit názvosloví a legislativu související se spiritualitou. Je považován za zastaralý, a změna terminologie by podle něj přispěla k přesnějšímu vyjádření současného duchovního kontextu. Vztah k ostatním náboženským skupinám je převážně pozitivní. Buddhisté v Česku jsou otevření ke spolupráci s jinými náboženstvími, včetně katolíků, židů a muslimů.

Cíle otázek registrovaných skupin

Otázka č. 1: Víte o tom, že Vaše organizace je v Česku registrována jako náboženská organizace?

Cílem této otázky je zjistit, zda respondent má povědomí o tom, že je jejich společnost oficiálně registrována. Tento dotaz se zaměřuje na ověření informovanosti o právním a administrativním statusu organizace, což může mít vliv na její veřejné vnímání, důvěryhodnost a povinnosti vůči státu.

Otázka č. 2: Je podle Vás registrace důležitá? Pokud ano, pokuste se vyjádřit v čem přesně.

Otázka se zaměřuje, zda respondenti považují registraci organizace za významnou a proč. To pomůže pochopit hodnotu, kterou členové nebo představitelé organizace přikládají oficiálnímu uznání státem, a jaké aspekty registrace považují za nejdůležitější.

Otázka č. 3: Přináší registrace Vaší organizace konkrétní výhody? Pokud ano, jaké?

Otázka se zaměřuje na konkrétní výhody, které registrace organizaci přináší. Cílem je identifikovat praktické přínosy, jako jsou například právní ochrana, finanční výhody, zvýšená důvěryhodnost nebo lepší přístup k určitým službám či podporám.

Otázka č. 4: Přináší registrace Vaší organizace nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké?

Cílem této otázky je zjistit, zda a jaké negativní dopady nebo nevýhody přináší registrace organizace, které respondent vnímá nebo se ho přímo dotýká. Otázka má za úkol odhalit potenciální problémy, komplikace nebo omezení, se kterými se organizace může setkat v důsledku své registrace.

Otázka č. 5: Vidíte nějaký vliv požadavků státu, které registrace přinesla, na fungování Vaší organizace? Pokud ano, v čem konkrétně?

Cílem této otázky je zjistit, jak požadavky státu spojené s registrací ovlivňují fungování organizace, zda a jaké konkrétní dopady mají tyto legislativní a administrativní požadavky na její fungování a činnosti.

Cíle otázek neregistrovaných skupin

Otázka č. 1: Usiloval/a byste Vy osobně o registraci Vaší organizace v Česku jako náboženské organizace?

Cílem této otázky je zjistit, zda by respondent osobně podporoval snahu o registraci spolku jako náboženské organizace v Česku. Toto zjištění pomůže porozumět individuálním postojům členů nebo představitelů organizace k formální registraci.

Otázka č. 2: Pokud ano, uveďte prosím konkrétní důvody pro registraci.

Otázka požaduje upřesnění důvodů pro registraci, čímž se odhalí hlavní motivace a očekávané přínosy, které jednotlivci vidí v oficiálním uznání jako náboženské organizace.

Otázka č. 3: Pokud ne, uveďte prosím konkrétní důvody proti registraci.

Otázka se zaměřuje na specifické důvody, proč by respondent mohl být proti registraci. To pomůže identifikovat potenciální obavy, problémy nebo negativní aspekty spojené s procesem registrace nebo jejím výsledkem.

Otázka č. 4: Jaký vliv by případná registrace měla na fungování Vaší organizace?

Cílem této otázky je zjistit, jak by registrace jako náboženské společnosti mohla ovlivnit fungování organizace. Konkrétně se zaměřuje na identifikaci potenciálních změn a dopadů, které by taková registrace mohla mít na organizační strukturu, činnosti, administrativu, právní status, vnitřní procesy nebo interakce s veřejností a státními institucemi.

Vyhodnocení výsledků praktické části

Z pohledu registrovaných skupin přináší státní registrace významné výhody, včetně záruky prověření organizace a rozlišení od sekt. Registrace zajišťuje právní status, který otevírá širší legislativní možnosti, umožňuje organizaci oficiálně pořádat veřejné akce, zastupovat své členy a zvyšovat povědomí veřejnosti o své existenci. Většina respondentů nevnímá žádné nevýhody spojené s registrací. Celkově považuje většina respondentů registraci za důležitou z důvodu právního ukotvení, transparentnosti a legitimacy, které poskytuje. Navzdory legislativním výhodám preferují členové přesnější označení, která by lépe vystihovala jejich spiritualitu, než slova jako víra a náboženství.

Na základě odpovědí dotazovaných respondentů z jednotlivých skupin lze konstatovat, že neregistrované skupiny usilují o registraci zejména kvůli lepšímu právnímu postavení, zvýšení renomé a zajištění stabilního zázemí pro jednání se sponzory. Někteří respondenti považují registraci za krok ke zlepšení souladu mezi posláním organizace a legislativním prostředím v České republice, což by umožnilo růst a rozvoj organizace.

Celkově lze z odpovědí vyhodnotit, že pro převážnou většinu respondentů převažují výhody státní registrace nad nevýhodami

Závěr

V této práci bylo hlavním předmětem zkoumání nových náboženských hnutí s asijskými kořeny, které se čím dál častěji vyskytují mimo Východ. Západní přístup k asijským tradicím, jako hinduismus a buddhismus, je ovlivněn snahou interpretovat a teoreticky vysvětlovat skrze západní kritéria náboženství, což se ukazuje jako problematické. Hinduismus a buddhismus se výrazně liší od západních náboženství. Západní označení „hinduismus“ a „buddhismus“ jsou převážně výsledkem evropského pohledu, který sjednotil různé duchovní a filozofické tradice pod jednotná náboženství, což však neodpovídá jejich skutečné podobě.

Různé prostorové rozložení náboženství ve společnosti je patrné nejen z dat o počtu přihlášených členů, ale i z podílu respondentů během sčítání lidu, kteří se odmítli hlásit ke konkrétnímu náboženskému vyznání. Tento trend naznačuje složitost náboženské identity v českém prostředí, kde volba mezi registrovaným a neregistrovaným statusu může ovlivňovat jak právní, tak společenský status jednotlivých skupin.

V rámci tohoto sondování nových náboženských hnutí s asijskými kořeny převažuje na území Libereckého kraje zájem o registraci. Ovšem v případě následujících změn by mohl vzrůst zájem o registraci. Pokud by se změnila terminologie u slov jako náboženství nebo víra, které jasně odkazují na Boha. Změna podmínek legislativy pro registrování. Dnešní zastaralé podmínky se stále odkazují na bývalý komunistický režim, který je pro spousty nových náboženských hnutí až diskriminační. Během sčítání lidu se stále více respondentů odkazuje na možnost věřící, ale bez uvedení konkrétního náboženství, i to můžou mít za následek slovo náboženství a podmínky v legislativě. V případě již registrovaných skupin je zajímavé, že mnoho respondentů registrace příliš nezajímá, popřípadě si neuvědomují žádné dopady.

Na dotazníkové šetření odpovědělo pět skupin z osmi – Buddhismus diamantové cesty, Rabten Čhödarling,, Jóga v denním životě, Višva Nirmala Dharma a Kwan Um, skupina Buddha Mangala odpověděla stručně přes e-mail. Hnutí Haré Kršna a Bodhi Liberec nereagovali vůbec.

Níže přidané citace byly zaznamenány v průběhu rozhovorů a dotazníků, tento výběr reprezentuje nejzajímavější názory a většinový postoj řešených skupin.

„Konkrétní výhodou by mohl být např. lepší přístup k nemocným, či umírajícím v nemocnicích a hospicích, nebo přístup do věznic, či lepší spolupráce se vzdělávacími institucemi a pod. Domnívám se, že by to tedy mohlo přinést lepší pozici, nebo určitou podporu především pro duchovní - mnichy a mnišky, kteří by k takové organizaci náleželi.“

„Pokud se nemýlím, o buddhismu na základních školách stále učí jako o jednom z hlavních náboženství. A to by bylo právě potřeba napravit, názvosloví a s tím také spojenou legislativu, protože dnešní zákon neodpovídá té realitě, kde naše společnost je nebo kam spiritualita spadá. Dnešní zákon je stále spíše na úrovni komunismu než opravdu jako sekulárního státu. Takže bych rád viděl změnu, která je více otevřená k těm směrům.“

„Dále statut náboženské organizace bude transparentní pro případné dárce. Jeden ze zásadních důvodů je i náš zájem do budoucna získat pro naše učitele možnost oddávat a doprovázet (např. kaplanská činnost v nemocnicích a věznicích).“

„Mystika je ta druhá část a buddhismus je právě více postaven na mystice než abrahámovská náboženství“

„Abychom řekli, že pouze tato náboženství, která vznikla před dvěma tisíci let, jsou ta správná, tak tím bychom zabili podstatu náboženství. Bohužel, specificky český buddhismus je daleko více roztržštěný, než všechny ostatní buddhismy, co znám v rámci Evropy. Všude jinde v Evropě jsou různé buddhistické unie a buddhismus vystupuje nějakým způsobem jednotně, minimálně před státem.“

Zdroje

BUBÍK, Tomáš, Martin FÁREK, Jiří HOLBA, Luboš KROPÁČEK, Odilo Ivan ŠTAMPACH, Pavel TITZ, Zuzana TLÁŠKOVÁ and Zdeněk VOJTÍŠEK. 2010. *Základy religionistiky: světová náboženství, nová náboženská hnutí a religionistika : studijní texty pro pedagogy*. Vydání 2. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-288-4.

BREIER, Pavol, Josef PTÁČEK, Zdeněk THOMA, Ivana GROLLOVÁ and Dušan ZBAVITEL. 1996. *Svět tibetského buddhismu*. Josef KOLMAŠ (autor úvodu). Praha: Slovart, 141 s., front. ISBN 80-85871-88-2.

FÁREK, Martin. 2004. *Haré Kršna v západním světě: setkání dvou myšlenkových tradic*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 120 s. Scientific papers of the University of Pardubice. Series C. Faculty of Humanities, suppl. 11 (2004). ISBN 80-7194-677-X.

FÁREK, Martin. 2008. *Hnutí Haré Kršna: institucionalizace alternativního náboženství*. Praha: Karolinum, 208 s. ISBN 978-80-246-1579-0.

FÁREK, Martin. 2014. *Indie očima Evropanů: konceptualizace náboženství v teologii a orientalistice*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 232 p. Religionistika. ISBN 978-80-246-2494-5.

HAVLÍČEK, Tomáš, Kamila KLINGOROVÁ and Jakub LYSÁK. 2017. *Atlas náboženství Česka*. Praha: Karolinum, 223 p. ISBN 978-80-246-3794-5.

HONZÍK, Jan (ed.). 2010. *Jednota v rozmanitosti: buddhismus v České republice*. Praha: DharmaGaia, 263 s. ISBN 978-80-7436-006-0.

KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka (ed.). 2004. *Základy asijských náboženství*. Praha: Univerzita Karlova, I. díl, Judaismus, islám, hinduismus, džinismus, buddhismus, sikhismus, pársismus, 269 s.. ISBN 80-246-0832-4.

KONG, L. (1990). Geography and religion: trends and prospects. *Progress in Human Geography*, 14(3), 355–371.

LOPEZ, Donald S. 2003. *Příběh buddhismu: průvodce dějinami buddhismu a jeho učením*. Brno: Barrister & Principal, 221 s. ISBN 80-86598-54-3.

NYDAHL, Ole. 2007. *Jak se věci mají: [současný úvod do Buddhova učení]*. Nové přeprac. a rozš. vyd. [Brno]: Bílý deštník, 209 s. ISBN 978-80-903821-1-4.

OSBORNE, Richard. 2009. *Východní filozofie*. Borin VAN LOON (ilustrátor). Praha: Portál, 175 s. Seznamte se---. ISBN 978-80-7367-537-0.

SNELLING, John. 2000. *Buddhismus*. Praha: Ikar, 206 s. ISBN 80-7202-616-X.

SÜNGSAN TÄ SÖNSA and Paul MUENZEN. 2006. *Zenový kompas*. GHOSANANDA (autor úvodu), Stephen MITCHELL (autor úvodu). Praha: DharmaGaia, 413 s. Mangalam. Velká řada. ISBN 80-86685-31-4.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. 2010. *Na nových stezkách ducha: přehled a analýza současné religiozity*. Praha: Vyšehrad, 261 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-7429-060-2.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. 2004. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 462 s. ISBN 80-7178-798-1.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. 2007. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 210 s. Beletrie. ISBN 978-80-86851-64-8.

WERNER, Karel. 2008. *Náboženské tradice Asie*. 2., rozš. a zrev. vyd., (Ve vyd. CAD Press 1.). Bratislava: CAD Press, I, Od Indie po Mongolsko, s přihlédnutím k Přednímu východu, 392 s.. Světové duchovní proudy, sv. 76. ISBN 978-80-88969-29-7.

Základní výsledky Sčítání lidu, domů a bytů - Liberecký kraj 2021. 2023. Liberec: Český statistický úřad, 90 p. ISBN 978-80-250-3368-5.

ZBAVITEL, Dušan. 2007. *Základní texty východních náboženství*. Jan FILIPSKÝ (překladatel). Praha: Argo, 1, Hinduismus, 188 s.. ISBN 978-80-7203-846-6.

Online zdroje

FÁREK, Martin, 2006. Hinduismus – reálné náboženství, nebo konstrukt koloniální vědy? [online]. *Religio*, roč. 14, č. 2, s. 227–242. ISSN 1210-3640, [vid. 2024.02.07]. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125175>.

FÁREK, Martin, 2002. UČENÍ SVÁMÍHO MAHÉŠVARÁNANDY [online]. *Dingir*, roč. 5, č. 4, s. 18–20. ISSN 1212-1371, [vid. 02.08.2024]. Dostupné z: <https://dingir.cz/...pdf>

Fernando, W Varunika, 2020. Title: Geography of Religion; a cultural, geographical Analysis. 5. 13-19, říjen 2020 [vid. 02.08.2024]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/...sis>

HAMPLOVÁ, Kateřina, 2014. BUDDHISMUS V ČESKÉ KOTLINĚ [online]. *Demokratický střed*, 05.05.2014 [vid. 02.07.2024]. Dostupné z: <https://www.demokratickystred.cz/...ne/>

O nás, 2024. Buddhistické centrum Diamantové cesty [online], vid 25. 6. 2024. Dostupné z: <https://bdc.cz/...as/>

O nás, 2024. Český svaz Jóga v denním životě [online], vid. 02.07.2024. Dostupné z: <https://joga.cz/...nas>

O nás, 2024. Centrum pro tibetská buddhistická studia Rabten Čhödarling [online], vid. 02.07.2024. Dostupné z: <https://www.rabten.cz/...um/>

O hnutí, 2024. Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny [online], vid. 02.07.2024. Dostupné z: <https://harekrsna.cz/...uti>

O Sahadža jóga, 2024. Sahadža jóga meditace [online], vid. 02.07.2024. Dostupné z: <https://www.nirmala.cz/>

Religionistická encyklopedie, 2022. Sociologický ústav Akademie věd ČR [online], 31.03.2022 [vid. 02.07.2024]. Dostupné z: <https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/...ana>

Zvláštní práva církví a náboženských společností, 2024. Ministerstvo kultury [online], vid. 02.07.2024. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/...-33>

Přílohy

Rozhovor č. 1 Višva Nirmala Dharma/ Sahadža jóga

Pokud chce člověk v Liberci nalézt organizaci Višva Nirmala Dharma, tak se dohledá Sahadže józe, jaký je tedy mezi těmito skupinami rozdíl?

„Sahadža jóga je občanské sdružení, Višva Nirmala Dharma je oficiálně registrovaná jako náboženská společnost, my jsme pod takovou její záštitou, díky tomu, že je VND registrovaná, tak můžeme třeba praktikovat učení na školách nebo nějaké přednášky a podobně, máme prostě více možností, než neregistrované skupiny. V Liberci nás, jako pravidelných členů moc není, mohli bychom se spočítat na prstech jedné ruky, ale na veřejných akcích se k nám připojují i další lidé, kteří tedy nejsou vyloženě členy, ale užívají si naše akce.“

Jak byste popsal Sahadža jógu jako její člen?

„Pro členy Sahadža jógy nelze definovat čím jsou nebo je popsat nějakou definicí. Je to podobné jako kdybyste měli člověku, který nikdy nebyl v přírodě, definovat co to příroda je. Někakým způsobem by to samozřejmě šlo, ale je to materialistický popis, příroda se musí prožít, aby ji člověk porozuměl. A přesně tak je tomu u Sahadža jógy.“

Jaký byste řekl, že je Váš vztah k ostatním náboženským skupinám?

„Sahadža jóga neřeší jaké náboženství člověk vyznává. Jde jí o spojení, z našeho pohledu neexistuje jednotné náboženství, všechna náboženství mají svou podstatu stejnou, pouze jsou „vyprávěny“ jiným způsobem, jde o duchovní podstatu.“

Odpovídáte na otázku týkající se náboženství ve sčítání lidu?

„Ano.“

Co přesně tedy vyplňujete a vidíte v tom nějakou nevýhodu či byste přáli si nějaké změny?

„Ve sčítání lidu vyplňuji Višva Nirmala Dharma. Nevýhodu v tom nevidím, ale osobně mi příliš nevyhovují slova jako víra a náboženství. Pokud bych měl navrhnout změny, uvítal bych přesnější nebo jiná označení, která lépe vystihují naši spiritualitu.“

Jaký je podle Vás největší rozdíl v naší Západní společnosti?

„Tak určitě západní společnost je dost směřovaná materialistickým směrem a lidé žijí v chaosu, když to tak řeknu.“

Jak byste odpověděl, kdybych se Vás zeptala, v co věříte?

„Osobně vnímám rozdíl mezi termíny věřím a vím. Takhle, slovo věřím nepoužívám. Když bych Vám položil otázku, zdali věříte, že máte oči nebo to víte? Většinou bychom odpověděli, že víme a takto bych já odpověděl, pokud by se mě někdo zeptal na mou „víru“. Pro nás zkrátka víra není ta správná odpověď, ale já vím.“

Jaký je hlavní cíl Sahadža jógy?

„Cílem je dosáhnout stavu, prostřednictvím meditace.“

Rozhovor č. 2 Kwan Um

Jaký je podle Vás největší rozdíl mezi Západní a Východní společností?

„Můj pocit je, že Východní společnost klade větší důraz na společné bytí, zatímco Západní je daleko více individualistická. Největší rozdíl je hlavně, že nejen v čínské ale také v jiných kulturách, které jsem měl možnost navštívit, tak byli daleko více spolu. Osobně sám čínsky neumím, ale slyšel jsem od přátel, že slovo “já” v čínštině neexistuje, existuje pouze v kontextu ostatních. Má obava o světovou společnost a západní, zejména v tomto směru, je v důrazu na individualitu, zapomíná se, že ty individua musí společně spolupracovat, ovšem nejenže musejí, ale je to také celkově hezké.“

Viděl byste Západ jako materialističtější?

„Takto bych to neviděl. Korejská společnost, kterou znám nejvíce z asijských, tak je stejně nebo i více materialistická než Česká republika. Třeba taková komunistická Čína, tak to je materialismus nejhrubší úrovně, absolutní odmítnutí čehokoli vyššího. Materialistický Západ je spíše idealizace Východu, než odraz reality. Je možné, že to „duchovno“ bylo třeba ještě více zakořeněné v Asii, než tam přišli Evropané. Ale je to velká generalizace, protože celá Asie je obrovská. Ovšem minimálně během posledního století bych si troufl říct, že není pravda, že je Západ materialističtější.“

Byli byste schopni se nazvat jako náboženství?

“Určitě, problém je v tomto je specificky český jazyk, ve většině jiných jazyků, minimálně těch západních, tak je to nějaké odvození slova religio – znamená něco jako „navrátit se k...“ nebo „spojit se s...“. Slovo religion v sobě prostě nemá Boha, což je jeden z hlavních problémů v rámci dialogu v Česku, ohledně toho, co je náboženství a co není.“

Takže kdybych se Vás zeptala, v co věříte?

„Já věřím v to, že s Vámi teď hovořím na telefonu.“

Vyplňujete ve formuláři otázku ohledně náboženství ve sčítání lidu? Otázka není povinná, takže na ni také odpovídat nemusíte.

„Mám pocit, že já osobně ji vyplňuji, ale vím, že spousta lidí ne. Je to právě jedna z těch věcí, která je tak diametrálně jiná mezi, minimálně lidmi, kteří převzali východní náboženství oproti těm lidem, kteří spadají do těch řekněme tradičních náboženství. Většina lidí nemá

potřebu to nějakým způsobem deklarovat a zároveň my nemáme tak silnou část té naší identity. Já osobně o sobě nikdy nemluvím jako o buddhistovi, je to nálepka, která je mi úplně lhostejná, a to jsem jeden z nejvyšších představitelů v Česku. Pro nás je to naprosto irelevantní věc, je to nálepka, která slouží k tomu, aby společnost věděla, kam nás zaškatulkovat, ale jinak to skutečně není podstatné.“

Co byste si tedy přál, aby se v tomto ohledu změnilo?

„Já bych byl opravdu rád, kdyby se našlo jiné slovo pro náboženství, nevím jestli slovo duchovno nebo spirituálno je lepší, nejsem až tak lingvista, abych v tom měl jasno, nebo pokud by to měla být nějaká derivace slova religio. Myslím si, že kdyby se změnilo to naše názvosloví, tak si myslím, že to by výrazně pomohlo. A také kdyby se změnilo názvosloví v rámci zákona, který se stará o tuto společnou část, protože ten zákon je o církvích a náboženských společnostech. Církev mohou být pouze křesťané a všichni ostatní jsou pak prostě náboženská společnost, což samozřejmě zejména pro buddhisty je problematické. Spousta buddhistů není schopná přijmout náboženství, protože tam je to slovo bůh.“

Théravádový buddhismus je jedna z registrovaných skupin, ale vím o spoustě théravádových buddhistů, kteří se k této skupině nehlásí.

„Ano, z toho co vím, tam hrálo roli právě slovo náboženství, byl to problém, který spoustu lidí mělo. Pokud se nemýlím, o buddhismu na základních školách stále učí jako o jednom z hlavních náboženství. A to by bylo právě potřeba napravit, názvosloví a s tím také spojenou legislativu, protože dnešní zákon neodpovídá té realitě, kde naše společnost je nebo kam spiritualita spadá. Dnešní zákon je stále spíše na úrovni komunismu než opravdu jako sekulárního státu. Takže bych rád viděl změnu, která je více otevřená k těm směrům. Každý směr, který dnes považujeme za tradiční někdy začal a já doufám, že budou dále v budoucnu vznikat nová náboženství, protože to je přirozené, vždy se bude objevovat něco nového, nový náhled, techniky a abychom řekli, že pouze tato náboženství, která vznikla před dvěma tisíci let, jsou ta správná, tak tím bychom zabili podstatu toho náboženství. Bohužel, specificky český buddhismus je daleko více roztržštěný, než všechny ostatní buddhismy, co znám v rámci Evropy. Všude jinde v Evropě jsou různé buddhistické unie a buddhismus vystupuje nějakým způsobem jednotně, minimálně před státem. Všechny pokusy, které se dělaly pro sjednocení v české společnosti, vždy selhali.“

Jaký máte vztah k ostatním náboženským skupinám?

„Pokud bychom to měli v tomto případě kategorizovat, tak bych řekl, že ve skrze pozitivní. Mám mnoho přátel v mnoha různých tradicích a jsem za to vděčný. Jsou náboženství, se kterými budu mít jistý nesouhlas, a nebo je nebudu považovat za úplně legitimní v mnoha aspektech. Co mě teď napadne, tak třeba svědkové Jehovovi, byť ti jsou státem rozeznáni jako náboženství, tam je za mě něco, co má příliš mnoho problémů na to, abych to nějakým způsobem respektoval jako legitimní duchovní tradici. Když se podíváme třeba na katolíky, kteří jsou zde jednoznačně nejrozšířenější, tak i s těmi problémy, které mají, tak je to úžasná legitimní tradice, která má své vnitřní problémy stejně jako jakákoli jiná lidská společnost. Náboženství mají dvě různé formy, jedna je lidová a pouze s tou se setká většina lidí, ta je důležitá, ale vlastně na této formě náboženství nestojí. Všechna náboženství byla začátky díky lidem, kteří byli mystici. Mystika je ta druhá část a buddhismus je právě více postaven na mystice než abrahámovská náboženství. Obojí je potřeba, mystika a lidovost by se měli doplňovat. Pokud to zajde pouze do lidovosti, tak se lidé začnou hádat okolo doktrín a vlastně nevidí, že ty doktríny mají pouze ukazovat na nějakou tu pointu, která je určitým způsobem nevyjádřitelná.“

Je tedy možné, že by se k Vám mohl například katolík připojit?

„Samozřejmě, stejně jako naši lidé mohou praktikovat někde jinde a dělají to. Je to naprosto běžná záležitost. Je to daleko více normální mezi mystickými řády než těmi lidovými. My vidíme, že nám jde o tu samou věc, pouze mluvíme skrze jiné kultury a vyjadřování. Po celém světě s námi praktikuje hodně židů, dokonce i velká část našich zenových mistrů byli židé. V zenové tradici jako takové je hodně mistrů, kteří jsou katolíci a v Asii máme také muslimy, kteří s námi praktikují.“

Jak byste popsal Kwan Um, jaký je Váš hlavní cíl?

„Poskytujeme lidem se naučit zenovou meditaci a zenový přístup k životu a hlavním posláním je pomoci lidem najít podstatu existence a žít ji. Používáme frázi; Zen znamená poznat sama sebe a pomáhat tomuto světu.“